

Секція: Психологічні науки

Щербан Тетяна Дмитрівна

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Щербан Ганна Вікентіївна

*старший викладач кафедри
педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАГУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Сучасне життя динамічне та емоційно напружене. Сьогодні особистість тільки разом з психологом може справитися з кризами та конфліктами, які виникають у житті, у професійній діяльності. Динамічно-інформаційна насиченість життя, його складність значно ускладнюють емоційну стабільність будь-якої особи. Таким чином, психолог сьогодні повинен вміти не тільки сам справлятися з складними конфліктними життєвими ситуаціями, але і допомагати іншим. Саме це, необхідно враховувати у процесі професійного навчання. Тобто студент повинен отримати не тільки професійні знання, а й навички конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях. Важливими є особистісні якості майбутнього психолога, які разом із професійними навичками складатимуть його компетентність у розв'язуванні конфліктів.

Таким чином, вивчення психологічних особливостей поведінки майбутнього психолога у конфліктних ситуаціях є важливим, оскільки стосується формування професійної ідентичності.

Проблема вивчення психологічних особливостей професійного навчання психологів є предметом наукового пошуку науковців, а саме: Г. Абрамова, Г. Балл, О. Бондаренко, Ж. Вірної, Н. Пов'якель, Н. Пророк, Ю. Швалб, Т. Яценко та ін. Вагомого значення у цьому контексті набуває формування конструктивної поведінки майбутнього психолога у емоційно напружених ситуаціях конфлікту.

Зважаючи на виняткову важливість і недостатню вивченість проблеми, метою дослідження є діагностування психологічних особливостей реагування майбутніх психологів у конфліктних ситуаціях.

Найважливіша якість діяльності психолога – професійна компетентність, що включає в себе знання, вміння та навички поведінки у емоційно-напружених ситуаціях. У число характеристик такої компетентності входять: комунікативні здібності, техніки спілкування, прийоми і технології поведінки у конфлікті.

Аналіз проблеми формування компетентності майбутніх психологів у ситуаціях конфлікту виявив необхідність її вивчення в умовах професійного навчання. Дане завдання реалізовувалося шляхом тестування стилів поведінки у проблемних та напружених ситуаціях першокурсників та випускників. Таким чином, дослідження проводилось зі студентами впродовж 2017-2018р.р. Обсяг вибірки – 84 студенти віком від 17 до 22 років, які навчались за спеціальністю «Психологія». Формування вибірки відповідало критерію репрезентативності та еквівалентності, тобто кількість обстежуваних була цілком достатньою. З метою вивчення особливостей конфліктної поведінки студентів – психологів використано методику схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса. За

допомогою зазначеної методики визначалися типові способи реагування на конфліктні ситуації.

Отримано наступні результати. Для досліджуваних першокурсників найбільш прийнятими способами поведінки реагування в конфлікті є: «Пристосування» (26%) «Компроміс» (26%). Індивід, який використовує такий стиль як «Пристосування», спілкується з іншим, не враховуючи свої власні інтереси. З часом така особистість не вміє відстоювати свою точку зору, свої переконання, свої інтереси. Застосовуючи у спілкуванні такий стиль, як «Компроміс» індивід також нехтує своїми інтересами, але надіється повернутися до них пізніше. Тобто, «Компроміс» часто є вдалим відступом щоб надалі прийти до необхідного рішення. Досить значний відсоток першокурсників (20%) обрали такий стиль комунікації у конфлікті, як «Співпраця». Індивід, який використовує такий стиль спілкування у конфліктній ситуації, прагне активно вирішити конфлікт, при цьому він намагається враховувати інтереси всіх сторін, знайти порозуміння. Це найкращий спосіб поведінки в конфліктній ситуації, що дозволить вирішити його конструктивно. Діагностовано трохи менший показник стилю спілкування у проблемній ситуації - «Конкуренція» (19%). Особистість, яка реалізовує такий стиль комунікації у конфлікті активно йде до його вирішення, причому завжди обирає свій власний шлях. Про те, вона не надто зацікавлена у співробітництві з іншими, натомість є здатною на вольові рішення. Найменша кількість студентів обрали стиль спілкування у конфлікті «Уникнення» (9%). Особистість, яка уникає конфлікту, ухиляється від його вирішення, в першу чергу, не вміє співпрацювати з іншими, і часто має свої власні психологічні проблеми.

Результати дослідження засвідчили, що для випускників найбільш прийнятими способами реагування в конфлікті є: «Конкуренція» (27%) та «Співпраця» (24%). Стиль конкуренції найчастіше використовують особистості, які є активними вольовими, авторитарними. Вони схильні

обираючи зручний для себе шлях вирішення конфлікту. Особистостям, які обирають стиль «Співпраця» також властива активність щодо вирішення проблеми, але ця активність передбачає можливість максимального задоволення інтересів усіх учасників конфлікту. Також значний відсоток випускників (20%) обрали стиль розв'язання конфлікту «Компроміс». Це свідчить про те, що студент готовий поступитися частиною своїх інтересів, причому він це ж очікує і від іншої сторони. Позитивом є те, що цей стиль забезпечує задоволення хоча б частини інтересів. Зафіксовано трохи менший показник стилю «Пристосування». Студенти, які обрали такий стиль не намагаються відстоювати власні інтереси, хоча і не ухиляються від вирішення проблем, про те, діють спільно з опонентом, погоджуючись на його варіант розв'язання конфлікту. Найменша кількість випускників обрали стиль «Уникнення» (10%). Його використовують тоді, коли індивід не відстоює власних інтересів, не співпрацює з іншими з метою вирішення проблеми, а просто ухиляється від вирішення конфлікту.

Здатність ефективно вирішувати конфліктні ситуації вкрай потрібна сучасному психологу для реалізації професійної діяльності в конфліктогенному середовищі з метою попередження негативних наслідків, щоб бути готовим до оптимального виходу з професійно складних ситуацій, як бар'єрів на шляху до професійної культури, стимулювання особистісно-професійного зростання.

У дослідженні виявлено основні психологічні властивості професійного спілкування майбутніх психологів. Для студентів, які починають професійне навчання виокремлено наступні стилі поведінки у конфліктній ситуації: «Пристосування» та «Компроміс». Все це вказує на відсутність досвіду справлятися зі складними життєвими ситуаціями.

Аналіз отриманих результатів констатує наступні відмінності у студентів – випускників. Випускники, відносно найбільше обирають такі стилі, як «Конкуренція » та «Співпраця». Такі студенти вже вміють

завоювати певний авторитет, відстоювати власну думку та аргументувати своє бачення проблеми на відміну від студентів першокурсників.

Вважаємо, що студенти протягом професійного навчання набули необхідного досвіду щодо вирішення складних життєвих, часто конфліктних ситуацій. Отже, процес професійного навчання у вузі сприяє формуванню комунікативної компетентності та формуванню ефективних стилів реагування у конфліктній ситуації. Проте, отримані показники не можуть задовольняти сучасних вимог до практикуючого психолога. Необхідно у програму професійного навчання включати тренінгову роботу щодо формування комунікативної компетентності та компетентності у поводженні з конфліктами.

Література

1. Бачманова, Н. В. К вопросу о профессиональных способностях психолога / Н.В. Бачманова, Н. А. Стафурина // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы: сборник научных трудов. Вып. 5. Л., 1985. С. 62-67.
2. Крикля К. П. Психологічні особливості професійного становлення майбутнього психолога в умовах сучасного суспільства. / К. П. Крикля // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць. Львів: ЛьвДУВС, 2012 Вип. 2 (1). 409 с.
3. Кузнєцов М. А. Взаємозв'язок психологічних особливостей переживання часу та особистісних характеристик у студентів / М. А. Кузнєцов, А. В. Поденко, Т. К. Белоусова // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. Вип. 46. Частина II. Х.: ХНПУ, 2013. С. 133-153.
4. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту. Теорія і сучасна практика: Навч. посібн. / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель К.: Професіонал, 2006. 416 с.

5. Хомуленко Б. В. Шляхи та засоби розвитку рольової структури особистості психолога. / Б. В. Хомуленко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Сер.: Психологічні науки. 2014. №2. Вип. 12. С. 184-190.